

Αθήνα 15.9.2008

Η αξιολόγηση στη διδακτική πράξη
(ερευνητικό έργο)
(δημοσιεύτηκε στο 2^ο ΠΕΚ Αθήνας στις 15-9-2008)

Νικόλαος Τριπόδης, σχολικός σύμβουλος φυσικής αγωγής

Λήδα Ζαμπετάκη, σχολική σύμβουλος φυσικής αγωγής

Ελευθερία Κουμαλάτσου, κοινωνιολόγος

Επιμέλεια κειμένου: Άντα Σκουλά, εκπαιδευτικός γαλλικής φιλολογίας

Περιεχόμενα

A' έρευνα	3
Τα πλαίσια της «σωστής» αθλητικής εγκατάστασης και αθλητικού υλικού	3
Ώρες διδασκαλίας αντικείμενων στο δημοτικό σχολείο	7
Ώρες διδασκαλίας αντικείμενων φυσικής αγωγής και αθλητισμού στο γυμνάσιο και στο λύκειο	12
B' έρευνα	16
Δημογραφικά στοιχεία εκπαιδευτικών φυσικής αγωγής και αθλητική υλικοτεχνική υποδομή των σχολικών μονάδων B' Διεύθυνσης Αθήνας	16
Βαθμός υλοποίησης του βιβλίου του εκπαιδευτικού φυσικής αγωγής	20
Βαθμός χρήσης του βιβλίου του μαθητή στη φυσική αγωγή	25
Η βαθμολογία του μαθητή στην φυσική αγωγή και τον αθλητισμό	28
Κριτήρια μοριοδότησης για την αξιολόγηση του εκπαιδευτικού φυσικής αγωγής	33
Βιβλιογραφία	38

Α΄ έρευνα

Η ερευνητική εργασία πραγματοποιήθηκε το 2007-2008, με σκοπό την αποτύπωση της εκτίμησης των εκπαιδευτικών φυσικής αγωγής στις σχολικές μονάδες πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης των περιφερειών ανατολικού Ηρακλείου, Λασιθίου και Β΄ Διεύθυνσης Αθήνας. Το ερωτηματολόγιο διανεμήθηκε σε τυχαίο δείγμα της τάξεως του 15% του συνόλου των μονίμων εκπαιδευτικών φυσικής αγωγής που υπηρετούσαν σε σχολεία των παραπάνω περιφερειών. Στα ερωτηματολόγια ανταποκρίθηκε το 100% των ερωτηθέντων εκπαιδευτικών (112 εκπαιδευτικοί άνδρες και γυναίκες πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, ηλικίας 28 έως 52 ετών.

Τα πλαίσια της «σωστής» αθλητικής εγκατάστασης και αθλητικού υλικού

Μέχρι το 1977 δεν υπήρχε ανάγκη για ιδιαίτερες αθλητικές σχολικές εγκαταστάσεις, διότι τόσο το σουηδικό σύστημα εκγύμνασης όσο και η παιδαγωγική γυμναστική που το αντικατέστησε γινόταν σε οποιονδήποτε αύλειο χώρο, χωρίς να χρησιμοποιούνται συγκεκριμένοι αθλητικοί χώροι, ούτε ιδιαίτερο αθλητικό υλικό (Σεραφειμίδης, 2003). Όμως, μετά το 1977, από την εμφάνιση και εφαρμογή των νέων Α.Π.Σ. μέχρι και σήμερα, η διδακτική ύλη και στις δύο βαθμίδες της εκπαίδευσης περιλαμβάνει τη διδασκαλία αθλημάτων και άλλων αντικειμένων, τα οποία για να πραγματοποιηθούν απαιτούν τη χρήση συγκεκριμένων γηπέδων και εξειδικευμένου υλικού.

Είναι, λοιπόν, απαραίτητο στο σύγχρονο σχολείο οι αθλητικές εγκαταστάσεις να πληρούν κάποια ελάχιστα κριτήρια, ώστε να πραγματοποιούνται ικανοποιητικά τα Α.Π.Σ. Δυστυχώς, όμως, η

αναμόρφωση των Α.Π.Σ. δε συνοδεύτηκε από τον ανάλογο εκσυγχρονισμό των αθλητικών σχολικών εγκαταστάσεων. Σήμερα, τα νέα σχολικά κτίρια κατασκευάζονται με στοιχειώδεις αθλητικές προδιαγραφές. Στα παλαιά, όταν ανακαινίζονται, γίνονται μετατροπές ώστε αυτά να περιλαμβάνουν και ελάχιστους αθλητικούς χώρους. Εξακολουθούν, όμως, να υπάρχουν σχολικές μονάδες που διαθέτουν μόνον τον αύλειο χώρο. Το πρόβλημα αφορά όλη την Ευρωπαϊκή Ένωση, η οποία περιέλαβε στο πρόσφατο ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου για τον αθλητισμό ιδιαίτερη αναφορά στις σχολικές αθλητικές εγκαταστάσεις: «... για δημιουργία ή τον εκσυγχρονισμό σχολικών αθλητικών εγκαταστάσεων και για τη βελτίωση και τη διαφοροποίηση του υφιστάμενου εξοπλισμού και των υφιστάμενων εγκαταστάσεων, δεδομένου ότι σε πολλά σχολεία ο αθλητικός εξοπλισμός είναι από κάθε άποψη ακατάλληλος ή ξεπερασμένος» (Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, 2007).

Τα νέα Α.Π.Σ. φυσικής αγωγής περιέχουν πληθώρα διδακτικών αντικειμένων προκειμένου να επιτευχθούν ο σκοπός και οι στόχοι του μαθήματος. Οι εκπαιδευτικοί φυσικής αγωγής, και στις δύο βαθμίδες της εκπαίδευσης, καλούνται να διδάξουν καλαθοσφαίριση, πετοσφαίριση, ενόργανη γυμναστική, παραδοσιακούς χορούς, κλπ. Η δυνατότητα ευελιξίας που προτείνουν τα νέα Α.Π.Σ., κατά την άποψή μας, μπορεί να εφαρμοστεί σε ένα μόνον ποσοστό της διδακτέας ύλης και αυτό για λόγους περιβαλλοντικών συνθηκών, δυνατοτήτων της σχολικής μονάδας και επιλογής διδασκόντων και μαθητών.

Η εμπειρία μάς έχει δείξει ότι αυτό δεν ισχύει στην πραγματικότητα. Πολλά είναι τα σχολεία εκείνα που δε διαθέτουν

τις απαραίτητες υποδομές, ούτε και τον στοιχειώδη εξοπλισμό προκειμένου να ολοκληρωθεί η προβλεπόμενη ύλη.

Οι ερωτώμενοι κλήθηκαν να καταγράψουν την εκτίμησή τους σχετικά με το επίπεδο των αθλητικών εγκαταστάσεων και του αθλητικού υλικού, που πρέπει να διαθέτει μια σχολική μονάδα. Απάντησαν όλοι οι εκπαιδευτικοί, 63 της δευτεροβάθμιας και 49 της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης.

Παρακάτω, παρουσιάζονται οι απαντήσεις τους αναφορικά με το επίπεδο των αθλητικών εγκαταστάσεων και του αθλητικού υλικού που εκείνοι θεωρούν ικανοποιητικό για να μπορέσουν να εργαστούν σωστά.

Όλοι οι εκπαιδευτικοί, (112 άτομα) προσδιόρισαν τις κάτωθι κατηγορίες:

Πίνακας 1ο

Πλαίσιο αθλητικής εγκατάστασης

	Τμήματα γύμνασης	Γυμναστήριο ή αίθουσα ή υπόστεγο	Γήπεδα + ελεύθερος αύλειος χώρος
Καλή	1,2	1	2 γήπεδα + αύλειος χώρος
Μέτρια	α) 1,2	1	α) 2 γήπεδα
	β) 1,2	1	β) 1 γήπεδο + αύλειος
Κακή	Κάτω από το μέτριο		

Πίνακας 2ο

Πλαίσιο αθλητικού υλικού

	Ένα τεμάχιο/ανά μαθητές *
Καλό	2,3 μαθητές
Μέτριο	4,5 μαθητές
Κακό	>6 μαθητές

* Το αθλητικό υλικό προσδιορίζεται σε μπάλες, στρώματα, πολύζυγα και υποστηρικτικό υλικό στίβου.

Συνεπώς, όλοι οι εκπαιδευτικοί θεωρούν ως «ικανοποιητική» τη σχολική μονάδα που προσφέρει ένα κλειστό γυμναστήριο ή αίθουσα πολλαπλών χρήσεων ή έστω υπόστεγο, δύο γήπεδα αθλοπαιδιών και έναν ελεύθερο αύλειο χώρο για το μάθημα της φυσικής αγωγής, δεδομένου ότι είναι συχνό το φαινόμενο της ταυτόχρονης γύμνασης δύο τμημάτων. Χωρίς αυτή την υποδομή, το μάθημα της φυσικής αγωγής συναντά πολλές δυσκολίες στην εφαρμογή του. Οι ίδιοι εκπαιδευτικοί θεωρούν, επίσης, απαραίτητο να υπάρχει για κάθε δύο ή τρεις μαθητές μια μπάλα ή ένα στρώμα γυμναστικής κλπ. Πέρα από αυτά τα όρια, κάθε άλλη αναλογία χαρακτηρίζει την αντίστοιχη σχολική μονάδα «μέτρια» ή «κακή», διότι, κατά τους εκπαιδευτικούς, λειτουργεί προβληματικά ή απαγορευτικά για την ομαλή διεξαγωγή του μαθήματος.

Για να υποστηριχθεί αξιοπρεπώς το μάθημα της φυσικής αγωγής χρειάζεται εκσυγχρονισμό των σχολικών εγκαταστάσεων και διάθεση επιπλέον αθλητικού υλικού.

Είναι κοινά αποδεκτό ότι τέτοιου μεγέθους αλλαγές απαιτούν διάθεση κονδυλίων αλλά και σωστό σχεδιασμό των νέων διδακτηρίων. Η χρηματοδότηση, που αποτελεί σημαντικό παράγοντα για την επίτευξη του παραπάνω στόχου, ανάλογα με τις υφιστάμενες ανάγκες της κάθε σχολικής μονάδας, μπορεί να γίνει είτε από το Υπ.Ε.Π.Θ., μέσω του τακτικού προϋπολογισμού, είτε από τη Γ.Γ.Α., είτε από την Περιφέρεια ή το Δήμο, είτε από δωρεές και προσφορές οργανώσεων, συλλόγων, εταιρειών και φυσικών προσώπων, είτε, τέλος, από τα προγράμματα του Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης.

Παλαιότερα, το μάθημα της φυσικής αγωγής είχε ταυτιστεί με την γυμναστική και μέχρι το 1977 το ασκησιολόγιο περιελάμβανε σχεδόν μόνο γυμναστικές ασκήσεις. Μετά από τη χρονολογία αυτή, αν και προστέθηκαν αθλήματα στα Α.Π.Σ., αυτά δε συνέβαλαν στην αναβάθμιση της φυσικής αγωγής, διότι δεν υπήρχε κατάλληλη στήριξη της αλλαγής. Η διδακτέα ύλη «ήταν παρμένη κυρίως από τις ειδικότητες της Ε.Α.Σ.Α., οπότε τα διδακτικά αντικείμενα ήταν πολλά, δύσκολα και ανεφάρμοστα, εξαιτίας της έλλειψης υλικοτεχνικής υποδομής των σχολείων» (Σεραφειμίδης, 2003). Το 1990 οριστικοποιήθηκαν τα διδακτικά αντικείμενα και τέθηκε χρονοδιάγραμμα διδασκαλίας. Τα νέα Α.Π.Σ. (2004) συντάχθηκαν δίνοντας προτεραιότητα στον ψυχοκινητικό, συναισθηματικό και γνωστικό τομέα (Μουντάκης, 2005).

Ώρες διδασκαλίας αντικείμενων στο δημοτικό σχολείο

Στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση απάντησαν 49 εκπαιδευτικοί, τα δε διδακτικά αντικείμενα της φυσικής αγωγής και του αθλητισμού διδάσκονται, κατά μέσο όρο, 62 ώρες ετησίως.

Διδακτικά αντικείμενα:

- **Ψυχοκινητική**

Όπως προκύπτει από τα αποτελέσματα της έρευνας, για την Α΄ και Β΄ τάξη, το σύνολο των εκπαιδευτικών αφιερώνει όλον τον διδακτικό χρόνο στα παιχνίδια και στην ψυχοκινητική. Πιο συγκεκριμένα, το 88% των εκπαιδευτικών διδάσκει και τις 62 ώρες (100%) ψυχοκινητική αγωγή, ενώ το 12% των εκπαιδευτικών τη διδάσκει κατά το 90% του διδακτικού χρόνου. Ο υπόλοιπος χρόνος (10%) αφιερώνεται στο χορό ή στη γυμναστική. Στην Γ΄ και Δ΄ τάξη ελαττώνεται κατά πολύ η διδασκαλία της ψυχοκινητικής,

καταλαμβάνει το 19% έως 29% του διδακτικού χρόνου των εκπαιδευτικών. Στην Ε΄ και ΣΤ΄ τάξη, η ψυχοκινητική, αν και δεν προτείνεται από το Α.Π.Σ., διδάσκεται μόνον 7 ώρες (11%) από μια μικρή μερίδα εκπαιδευτικών (8%).

Πίνακας 3ο

**Ποσοστό συμμετοχής της ψυχοκινητικής
στο συνολικό διδακτικό χρόνο**

ΨΥΧΟΚΙΝΗΤΙΚΗ		
ΤΑΞΕΙΣ	ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΙ	ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΑ (Μ.Ο.)
A΄- B΄	88% (43 άτομα)	100% (62 ώρες)
	12% (6 άτομα)	90% (56 ώρες)
Γ΄- Δ΄	73% (36 άτομα)	19% (12 ώρες)
	27% (13 άτομα)	29% (18 ώρες)
Ε΄- ΣΤ΄	92% (45 άτομα)	0%
	8% (4 άτομα)	11% (7 ώρες)

▪ **Γυμναστική**

Όσον αφορά στη γυμναστική, αυτή διδάσκεται μόνο 7 ώρες (11%) κατά τη διάρκεια του σχολικού έτους, από μια μικρή μερίδα εκπαιδευτικών και μόνον στις τέσσερις μεγαλύτερες τάξεις. Οι εκπαιδευτικοί που την διδάσκουν (12%-18%) έχουν εξειδίκευση στη γυμναστική, ενώ η πλειονότητα των εκπαιδευτικών (82%-88%) δεν την διδάσκουν λόγω επικινδυνότητας (αναφέρουν μεγάλο ποσοστό παχύσαρκων μαθητών και έλλειψη βοηθών).

Πίνακας 4ο

Ποσοστό συμμετοχής της γυμναστικής (ελεύθερη, ενόργανη, ρυθμική) στο συνολικό διδακτικό χρόνο

ΓΥΜΝΑΣΤΙΚΗ		
ΤΑΞΕΙΣ	ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΙ	ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΑ (Μ.Ο.)
Γ' - Δ'	82% (40 άτομα)	0%
	18% (9 άτομα)	11% (7 ώρες)
Ε' - ΣΤ'	88% (43 άτομα)	0%
	12% (6 άτομα)	11% (7 ώρες)

▪ **Κλασικός αθλητισμός**

Όλοι οι εκπαιδευτικοί διδάσκουν κλασικό αθλητισμό 7 με 10 ώρες κατά τη διάρκεια του σχολικού έτους στις τέσσερις μεγαλύτερες τάξεις, με μείωση των ωρών στις δυο τελευταίες τάξεις. Συγκεκριμένα, στη Γ' και Δ' τάξη, το 1/3 των εκπαιδευτικών διδάσκει κλασικό αθλητισμό κατά το 16% του διδακτικού χρόνου, ενώ τα 2/3 κατά το 11%. Στην Ε' και ΣΤ' τάξη, οι μισοί εκπαιδευτικοί (53%) διδάσκουν 7 ώρες (11%), ενώ οι άλλοι μισοί (47%) από 0 έως 4 ώρες (0-6%).

Πίνακας 5ο

Ποσοστό συμμετοχής του κλασικού αθλητισμού στο συνολικό διδακτικό χρόνο

ΣΤΙΒΟΣ		
ΤΑΞΕΙΣ	ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΙ	ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΑ (Μ.Ο.)
Γ'-Δ'	63% (31 άτομα)	11% (7 ώρες)
	37% (18 άτομα)	16% (10 ώρες)
Ε'-ΣΤ'	53% (26 άτομα)	11% (7 ώρες)
	47% (23 άτομα)	6% (0-4 ώρες)

▪ Αθλοπαιδιές

Όπως προκύπτει από τις απαντήσεις των εκπαιδευτικών, παρατηρούμε υψηλά ποσοστά διδασκαλίας των αθλοπαιδιών που φτάνουν μέχρι και το 70% του συνολικού διδακτικού χρόνου. Συγκεκριμένα, στην Γ΄ και Δ΄ τάξη, η πλειονότητα των εκπαιδευτικών (84%) διδάσκει αθλοπαιδιές κατά το μισό διδακτικό χρόνο, ενώ το 16% των εκπαιδευτικών τις διδάσκει κατά το 40% του χρόνου. Στις δυο τελευταίες τάξεις, οι αθλοπαιδιές βρίσκονται σε πολύ υψηλά επίπεδα, καταλαμβάνουν το 60% και 70% του συνολικού διδακτικού χρόνου των εκπαιδευτικών.

Σε αυτήν την βαθμίδα, η δημοφιλέστερη των αθλοπαιδιών είναι η καλαθοσφαίριση, η οποία καταλαμβάνει το 35-40% του συνολικού διδακτικού χρόνου των αθλοπαιδιών, ακολουθεί η πετοσφαίριση με το 30-35% και, τέλος, το ποδόσφαιρο με τον μισό περίπου χρόνο διδασκαλίας των προηγούμενων αθλοπαιδιών (15-20%), για λόγους φύλου και ασφάλειας. Η χειροσφαίριση κατέχει ένα πολύ μικρό ποσοστό διδασκαλίας, 10% έως καθόλου, και αυτό οφείλεται στη μικρή προτίμηση που δείχνουν εκπαιδευτικοί και μαθητές στο άθλημα αυτό (γράφημα 1).

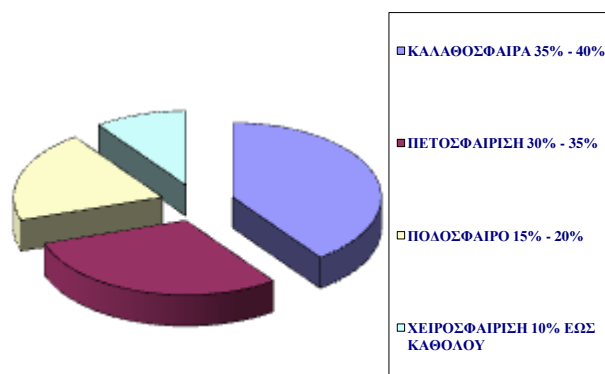
Πίνακας 6ο

Ποσοστό συμμετοχής των αθλοπαιδιών στο συνολικό διδακτικό χρόνο

ΑΘΛΟΠΑΙΔΙΕΣ		
ΤΑΞΕΙΣ	ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΙ	ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΑ (Μ.Ο.)
Γ΄ - Δ΄	84% (41 άτομα)	50% (31 ώρες)
	16% (8 άτομα)	40% (25 ώρες)
Ε΄ - ΣΤ΄	53% (26 άτομα)	60% (37 ώρες)
	47% (23 άτομα)	70% (43 ώρες)

Γράφημα 1ο

Ποσοστό συμμετοχής αθλοπαιδιάς στο συνολικό διδακτικό χρόνο των αθλοπαιδιών

▪ **Ελληνικοί παραδοσιακοί χοροί**

Περίπου οι μισοί εκπαιδευτικοί (45%) δε διδάσκουν χορούς στη Γ΄ και Δ΄ τάξη. Οι υπόλοιποι εκπαιδευτικοί (55%) διδάσκουν χορούς 4 έως 7 ώρες, δηλαδή κατά το 6 έως 11% του διδακτικού χρόνου. Η διαφορά φαίνεται στις δύο τελευταίες τάξεις, όπου όλοι οι εκπαιδευτικοί διδάσκουν χορούς 4 έως 7 ώρες (6-11%) και αυτό οφείλεται, σύμφωνα με τις απαντήσεις τους, στο γεγονός ότι οι μαθητές αυτών των τάξεων παρουσιάζουν εκδηλώσεις.

Πίνακας 7ο

Ποσοστό συμμετοχής των ελληνικών παραδοσιακών χορών στο συνολικό διδακτικό χρόνο

ΕΛΛΗΝΙΚΟΙ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΟΙ ΧΟΡΟΙ		
ΤΑΞΕΙΣ	ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΙ	ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΑ (Μ.Ο.)
Γ΄ - Δ΄	55% (27 άτομα)	6-11% (4-7 ώρες)
	45% (22 άτομα)	0%
Ε΄ - ΣΤ΄	69% (34 άτομα)	11% (7 ώρες)
	31% (15 άτομα)	6% (4 ώρες)

- **Άλλα αθλήματα**

Ένα μεγάλο ποσοστό εκπαιδευτικών (37%) διδάσκουν και άλλα αθλήματα, όπως την επιτραπέζια αντισφαίριση και την αντιπτερίση, σε ποσοστό 6-11% του συνολικού διδακτικού χρόνου, ικανοποιώντας τις αντίστοιχες επιθυμίες των μαθητών κυρίως των δύο τελευταίων τάξεων.

Πίνακας 8ο

Ποσοστό συμμετοχής των άλλων διδακτικών αντικειμένων στο συνολικό διδακτικό χρόνο

ΑΛΛΑ ΑΘΛΗΜΑΤΑ		
ΤΑΞΕΙΣ	ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΙ	ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΑ (Μ.Ο.)
Γ΄- Δ΄- Ε΄- ΣΤ΄	63% (31 άτομα)	0%
	37% (18 άτομα)	6-11% (4-7 ώρες)

Ώρες διδασκαλίας αντικείμενων στο γυμνάσιο και στο λύκειο

Στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση απάντησαν 35 εκπαιδευτικοί που διδάσκουν σε γυμνάσια και 28 που διδάσκουν σε λύκεια. Τα διδακτικά αντικείμενα της φυσικής αγωγής και του αθλητισμού διδάσκονται, κατά μέσο όρο, 74 ώρες στο γυμνάσιο και 50 ώρες, κατά μέσο όρο, στο λύκειο ετησίως.

Διδακτικά αντικείμενα:

- **Γυμναστική - κλασικός αθλητισμός**

Σύμφωνα με τις απαντήσεις των εκπαιδευτικών, τόσο στο γυμνάσιο όσο και στο λύκειο, όλοι οι εκπαιδευτικοί διδάσκουν γυμναστική και κλασικό αθλητισμό. Στο λύκειο, όμως, το ποσοστό διδασκαλίας των παραπάνω φθάνει μόλις στο ήμισυ του αντίστοιχου ποσοστού του γυμνασίου. Και συγκεκριμένα: στο γυμνάσιο, τα 2/3 των εκπαιδευτικών αφιερώνουν στη διδασκαλία της γυμναστικής και του κλασικού αθλητισμού το 20% του

διδασκτικού χρόνου, ενώ το 1/3 από αυτούς αφιερώνει χρόνο που φθάνει στο 30% του συνολικού διδασκτικού χρόνου. Στο λύκειο, όμως, η διδασκαλία τους μειώνεται: τα 2/3 των εκπαιδευτικών διδάσκουν γυμναστική και κλασικό αθλητισμό κατά το 10% του διδασκτικού χρόνου, ενώ το 1/3 κατά το 20%.

Πίνακας 9ο

Ποσοστό συμμετοχής της γυμναστικής και του κλασικού αθλητισμού στο συνολικό διδασκτικό χρόνο

ΓΥΜΝΑΣΤΙΚΗ-ΚΛΑΣΙΚΟΣ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΣ		
	ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΙ	ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΑ (Μ.Ο.)
ΓΥΜΝΑΣΙΟ	66% (23 άτομα)	20% (15 ώρες)
	34% (12 άτομα)	30% (22 ώρες)
ΛΥΚΕΙΟ	64% (18 άτομα)	10% (5 ώρες)
	36% (10 άτομα)	20% (10 ώρες)

▪ **Αθλοπαιδιές**

Όπως προκύπτει από τις απαντήσεις των εκπαιδευτικών, παρατηρούνται υψηλά ποσοστά διδασκαλίας αθλοπαιδιών, που φτάνουν το 70% του συνολικού διδασκτικού χρόνου στο γυμνάσιο και το 80% στο λύκειο. Συγκεκριμένα, το 1/2 των εκπαιδευτικών στο γυμνάσιο διδάσκει αθλοπαιδιές κατά το 70% του διδασκτικού χρόνου, το 31% των εκπαιδευτικών κατά το 61% και το 20% κατά το ήμισυ του διδασκτικού χρόνου. Στο λύκειο, το 58% των εκπαιδευτικών αφιερώνει τον περισσότερο διδασκτικό χρόνο στις αθλοπαιδιές (84%), ενώ υψηλά παραμένουν τα ποσοστά διδασκαλίας των αθλοπαιδιών (70%) και στο υπόλοιπο 42% των εκπαιδευτικών.

Η δημοφιλέστερη των αθλοπαιδιών είναι η καλαθοσφαίριση, η οποία καταλαμβάνει το 35-40% του συνολικού διδασκτικού χρόνου των αθλοπαιδιών, ακολουθεί η πετοσφαίριση με 30-35% και το

ποδόσφαιρο με 25-30%. Η χειροσφαίριση κατέχει ένα πολύ μικρό ποσοστό διδασκαλίας, 10% έως καθόλου, και αυτό οφείλεται στη μικρή προτίμηση που δείχνουν εκπαιδευτικοί και μαθητές στο άθλημα αυτό (γράφημα 2).

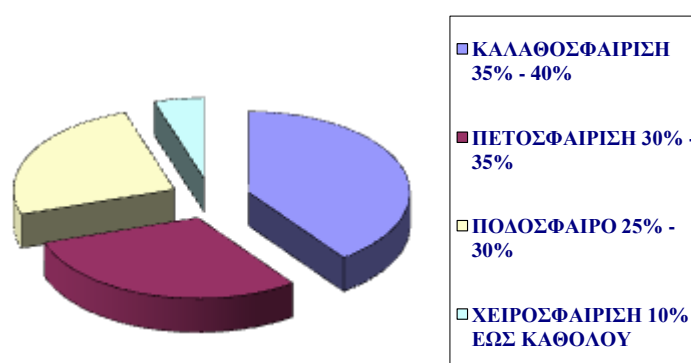
Πίνακας 10ο

**Ποσοστό συμμετοχής των αθλοπαιδιών
στο συνολικό διδακτικό χρόνο**

ΑΘΛΟΠΑΙΔΙΕΣ		
	ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΙ	ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΑ (Μ.Ο.)
ΓΥΜΝΑΣΙΟ	49% (17 άτομα)	70% (52 ώρες)
	31% (11 άτομα)	61% (45 ώρες)
	20% (7 άτομα)	50% (37 ώρες)
ΛΥΚΕΙΟ	58% (16 άτομα)	80% (40 ώρες)
	42% (12 άτομα)	70% (35 ώρες)

Γράφημα 2ο

**Ποσοστό συμμετοχής αθλοπαιδιάς στο συνολικό
διδακτικό χρόνο των αθλοπαιδιών**

▪ **Ελληνικοί παραδοσιακοί χοροί**

Η πλειοψηφία των εκπαιδευτικών, το 80% στο γυμνάσιο και το 75% στο λύκειο, διδάσκουν χορούς κατά το 10% του συνολικού διδακτικού χρόνου.

Πίνακας 11ο

**Ποσοστό συμμετοχής των ελληνικών παραδοσιακών χορών
στο συνολικό διδακτικό χρόνο**

ΕΛΛΗΝΙΚΟΙ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΟΙ ΧΟΡΟΙ		
	ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΙ	ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΑ (Μ.Ο.)
ΓΥΜΝΑΣΙΟ	80% (28 άτομα)	9% (7 ώρες)
	20% (7 άτομα)	0%
ΛΥΚΕΙΟ	75% (21 άτομα)	10% (5 ώρες)
	27% (7 άτομα)	0%

▪ **Άλλα αθλήματα**

Ένα μικρό ποσοστό των εκπαιδευτικών, τόσο στο γυμνάσιο όσο και στο λύκειο (15%), διδάσκει και άλλα αθλήματα, όπως το ring rong και το batmington, αλλά μόνον κατά το 10% του συνολικού διδακτικού χρόνου.

Πίνακας 12ο

**Ποσοστό συμμετοχής των άλλων διδακτικών αντικειμένων
στο συνολικό διδακτικό χρόνο**

ΑΛΛΑ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΑ		
	ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΙ	ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΑ (Μ.Ο.)
ΓΥΜΝΑΣΙΟ	83% (29 άτομα)	0%
	17% (6 άτομα)	9% (7 ώρες)
ΛΥΚΕΙΟ	85% (24 άτομα)	0%
	15% (4 άτομα)	10% (5 ώρες)

B' έρευνα

Η ερευνητική εργασία πραγματοποιήθηκε το 2007-2008. Η μέθοδος που χρησιμοποιήθηκε είναι η ποσοτική με την χρήση δομημένου ερωτηματολογίου. Τον πληθυσμό της έρευνας αποτέλεσαν οι εκπαιδευτικοί φυσικής αγωγής και των δυο εκπαιδευτικών βαθμίδων της Β' Διεύθυνσης Αθήνας. Συνολικά, συμπληρώθηκαν 128 ερωτηματολόγια εκ των οποίων τα 62 συμπληρώθηκαν από εκπαιδευτικούς της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης και τα 66 από εκπαιδευτικούς της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Λαμβάνοντας υπόψη ότι στην Β' Διεύθυνση Αθήνας απασχολούνται συνολικά 402 εκπαιδευτικοί φυσικής αγωγής, στην έρευνα συμμετείχε το 32% του εξεταζόμενου πληθυσμού.

Δημογραφικά στοιχεία εκπαιδευτικών φυσικής αγωγής και αθλητική υλικοτεχνική υποδομή των σχολικών μονάδων Β' Διεύθυνσης Αθήνας

Πίνακας 13ο

Βαθμίδα εκπαιδευτικών φυσικής αγωγής

	Δείγμα	Πληθυσμός	%
Εκπαιδευτικοί πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης	62	163	38%
Εκπαιδευτικοί δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης	66 (40 γυμνασίου, 26 λυκείου)	239	28%
Σύνολο εκπαιδευτικών	128	402	32%

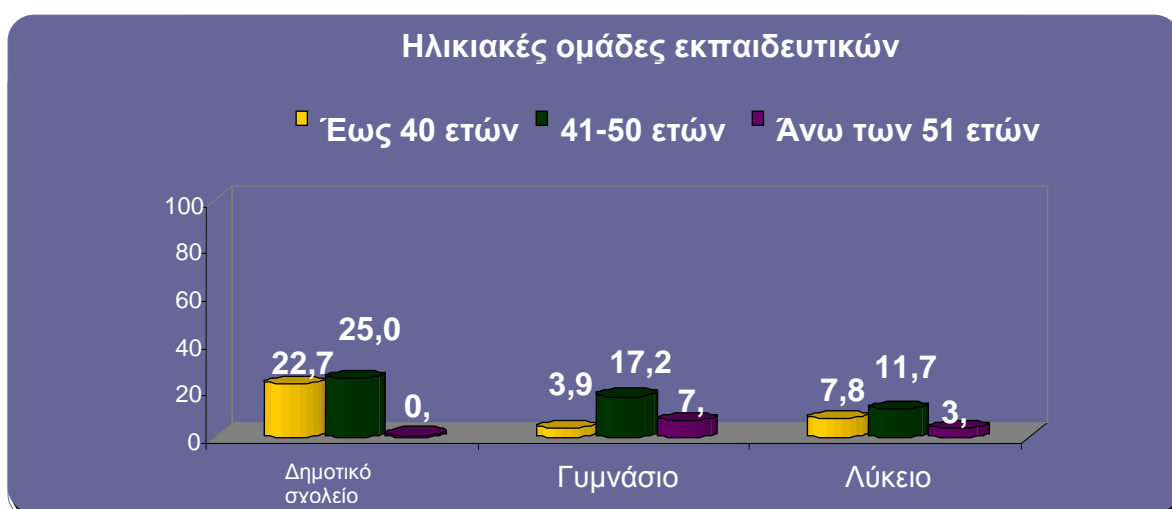
Συνεπώς, πρόκειται για ένα δείγμα αντιπροσωπευτικό το οποίο αφήνει μικρά περιθώρια στατιστικών σφαλμάτων.

Σχετικά με το φύλο των εκπαιδευτικών φυσικής αγωγής, παρατηρείται ότι ακολουθεί τα αποτελέσματα της γενικής

απογραφής του πληθυσμού της Ε.Σ.Υ.Ε. (2001) με το 48% να είναι άνδρες και το 52% γυναίκες. Αναλύοντας τα αποτελέσματα της έρευνας ανά εκπαιδευτική βαθμίδα παρουσιάζεται μια διαφοροποίηση στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση, όπου οι γυναίκες υπερτερούν των ανδρών, ενώ στο γυμνάσιο και στο λύκειο κατανέμονται σχεδόν εξ ίσου.

Οι ηλικίες των απαντησάντων κυμαίνονται, στην πλειονότητά τους, από 40 ως 50 ετών (53,9%), ενώ το 34,4% είναι έως και 39 ετών και μόνον το 11,7% είναι από 51% ετών και άνω. Η μόνη σημαντική ηλικιακή διαφορά ανά εκπαιδευτική βαθμίδα παρατηρείται και πάλι στους εκπαιδευτικούς της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης, όπου παρουσιάζουν μεγαλύτερα ποσοστά στις νεότερες ηλικίες, όπως φαίνεται στο γράφημα 3 που ακολουθεί.

Γράφημα 3ο

Τέλος, η εκπαιδευτική προϋπηρεσία των εκπαιδευτικών κυμαίνεται κυρίως από 7 έως και 20 έτη (50,4%), όπως αναλυτικά παρουσιάζεται στον πίνακα 14.

Πίνακας 14ο

Εκπαιδευτική προϋπηρεσία
(% ανά βαθμίδα εκπαίδευσης)

	Έως 6 έτη	7-20 έτη	20 έτη και άνω	Σύνολο
Δημοτικό σχολείο	18,7	29,3	1,6	49,6
Γυμνάσιο	2,4	11,4	13,8	27,6
Λύκειο	4,9	9,8	8,1	22,8
Σύνολο	26,0	50,4	23,6	100,0

Ολοκληρώνοντας τη δημογραφική απεικόνιση του πληθυσμού, συμπεραίνουμε ότι οι εκπαιδευτικοί φυσικής αγωγής είναι κυρίως μεταξύ 40 με 50 ετών, έχουν κατά το πλείστον από 7 έως και 20 έτη εκπαιδευτική προϋπηρεσία, ενώ δεν παρουσιάζουν σημαντική κλίση προς το ένα ή το άλλο φύλο.

Σύμφωνα, λοιπόν, με τις εκτιμήσεις των εκπαιδευτικών για τις αθλητικές εγκαταστάσεις της σχολικής μονάδας όπου εργάζονται (αύλειος χώρος, γήπεδα, αίθουσες φυσικής αγωγής-πολλαπλής χρήσης), στο δημοτικό σχολείο το 48,4% τις εκτιμά ως «κακές», το 27,4% ως «μέτριες» και το 24,2% ως «καλές». Αμυδρά βελτιωμένη εικόνα παρουσιάζεται στο γυμνάσιο όπου το 50% των εκπαιδευτικών εκτιμά ότι οι αθλητικές εγκαταστάσεις είναι «μέτριες», το 17,5% ότι βρίσκονται σε καλή κατάσταση και το 32,5% ότι είναι «κακές». Στο λύκειο, το 34,7% αξιολογεί τις αθλητικές εγκαταστάσεις ως «καλές», το 23% ως «μέτριες» και το 42,3% ως «κακές» (πίνακας 15).

Πίνακας 15ο

Εκτιμήσεις εκπαιδευτικών για τις αθλητικές εγκαταστάσεις της σχολικής μονάδας όπου εργάζονται (%)

	Καλό	Μέτριο	Κακό	total
Δημοτικό σχολείο	24,2	27,4	48,4	100
Γυμνάσιο	17,5	50	32,5	100
Λύκειο	34,7	23	42,3	100

Όπως προκύπτει από την καταγραφή των εκτιμήσεων των εκπαιδευτικών φυσικής αγωγής, το αθλητικό υλικό που βρίσκεται στη διάθεσή τους είναι, κατά το πλείστον, «μέτριο» ή «ελάχιστο» σε όλες τις εκπαιδευτικές βαθμίδες. Συγκεκριμένα στο δημοτικό σχολείο, το 53,2% το αξιολογεί ως «μέτριο», το 32,2% ως «ελάχιστο» και μόνον το 14,6% ως «πολύ». Αντίστοιχα αποτελέσματα προκύπτουν και στο γυμνάσιο, όπου το 55% εκτιμά ότι είναι «μέτριο», το 29,9% «ελάχιστο» και το 15,1% «πολύ». Στο λύκειο, ο αριθμός των εκπαιδευτικών που εκτιμούν ότι το υπάρχον αθλητικό υλικό είναι «πολύ» κάπως αυξάνεται (27%), αλλά και εδώ το 38,5% το αξιολογεί ως «ελάχιστο» και το 34,5% ως «μέτριο» (πίνακας 16).

Πίνακας 16ο

Εκτιμήσεις εκπαιδευτικών για το αθλητικό υλικό της σχολικής μονάδας όπου εργάζονται (%)

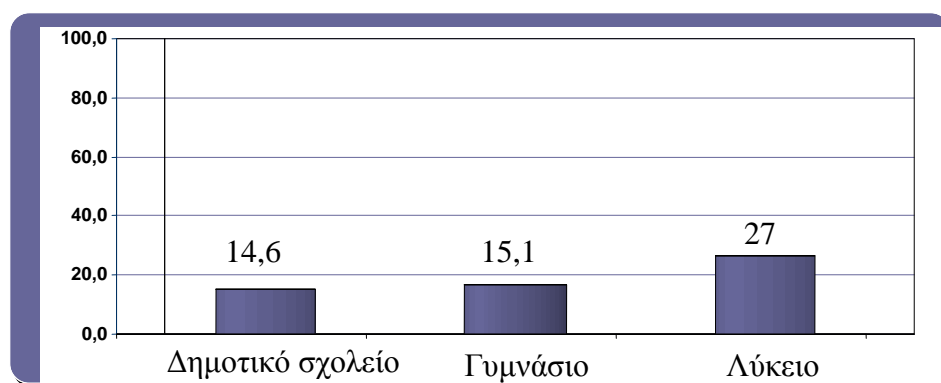
	Πολύ	Μέτριο	Ελάχιστο	Total
Δημοτικό σχολείο	14,6	53,2	32,2	100
Γυμνάσιο	15,1	55	29,9	100
Λύκειο	27	34,5	38,5	100

Η ανεπάρκεια του αθλητικού υλικού, που εκτιμούν ότι διαθέτουν οι εκπαιδευτικοί φυσικής αγωγής της Β' Διεύθυνσης

Αθήνας, γίνεται εύκολα φανερή εξετάζοντας το παρακάτω διάγραμμα. Συγκεκριμένα, σε όλες τις εκπαιδευτικές βαθμίδες, το ποσοστό των εκπαιδευτικών που θεωρεί το υπάρχον αθλητικό υλικό ως «πολύ» είναι πολύ χαμηλό, καθώς στο δημοτικό σχολείο ανέρχεται στο 14,6%, στο γυμνάσιο στο 15,1% και στο λύκειο μόλις στο 27% (γράφημα 4).

Γράφημα 4ο

Εκτίμηση αθλητικού υλικού σχολικής μονάδας ως «πολύ» (%)

Συμπεραίνουμε, δηλαδή, ότι τόσο οι αθλητικές εγκαταστάσεις όσο και το αθλητικό υλικό που έχουν στη διάθεση και χρησιμοποιούν οι εκπαιδευτικοί φυσικής αγωγής της Β' Διεύθυνσης Αθήνας βρίσκεται σε μέτρια ή κακή κατάσταση.

Βαθμός υλοποίησης του βιβλίου του εκπαιδευτικού φυσικής αγωγής

Οι ραγδαίες κοινωνικές και τεχνολογικές εξελίξεις της σύγχρονης εποχής οδήγησαν το Υπ.Ε.Π.Θ. και το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο στη συγγραφή νέων βιβλίων για τον εκπαιδευτικό φυσικής αγωγής:

- Βιβλίο εκπαιδευτικού για την Α' + Β' τάξη δημοτικού σχολείου.
- Βιβλίο εκπαιδευτικού για την Γ' + Δ' τάξη δημοτικού σχολείου.

- Βιβλίο εκπαιδευτικού για την Ε΄+ΣΤ΄ τάξη δημοτικού σχολείου.
- Βιβλίο εκπαιδευτικού για την Α΄ τάξη γυμνασίου.
- Βιβλίο εκπαιδευτικού για τη Β΄ τάξη γυμνασίου.
- Βιβλίο εκπαιδευτικού για τη Γ΄ τάξη γυμνασίου.

Τα νέα βιβλία:

- Στοχεύουν στην βελτίωση της ποιότητας της διδασκαλίας του μαθήματος της φυσικής αγωγής.
- Περιέχουν πολλά νέα στοιχεία, τόσο ως προς το περιεχόμενό τους όσο και ως προς τις μεθόδους και τις διδακτικές προσεγγίσεις που προτείνονται.

Σκοπός της παρούσας μελέτης είναι η καταγραφή του βαθμού υλοποίησης των παραπάνω βιβλίων από τους εκπαιδευτικούς πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης.

Στο δημοτικό σχολείο, παρατηρείται ένας αυξημένος βαθμός υλοποίησης του βιβλίου καθώς το 41,9% των εκπαιδευτικών το ακολουθούν «πολύ», το 56,5% «μέτρια», ενώ μόλις το 1,6%, «ελάχιστα» (πίνακας 17).

Πίνακας 17ο

Δημοτικό σχολείο
Βαθμός υλοποίησης βιβλίου εκπαιδευτικού

Δημοτικό σχολείο	Βαθμός υλοποίησης	%
	Πολύ	41,9
	Μέτρια	56,5
	Ελάχιστα	1,6
	Σύνολο	100,0

Αντιθέτως, παρατηρούμε ότι στο γυμνάσιο ελαττώνεται κατά το ήμισυ το ποσοστό των εκπαιδευτικών που ακολουθούν το

βιβλίο «πολύ» (22,5%), αυξάνει αρκετά ο αριθμός εκείνων που το ακολουθούν «μέτρια» (70%), ενώ το ποσοστό που το χρησιμοποιεί «ελάχιστα ως και καθόλου» ανέρχεται στο 7,5% (πίνακας 18).

Πίνακας 18ο

Γυμνάσιο
Βαθμός υλοποίησης βιβλίου εκπαιδευτικού

Γυμνάσιο	Βαθμός υλοποίησης	%
	Πολύ	22,5
	Μέτρια	70
	Ελάχιστα	7,5
	Σύνολο	100,0

Τέλος, στο λύκειο, σχεδόν οι μισοί εκπαιδευτικοί (46%) απαντούν ότι υλοποιούν «μέτρια» το αναλυτικό πρόγραμμα, ενώ μόλις το 19,3% απαντά ότι το υλοποιεί «πολύ» και ένα σημαντικό 34,7% «ελάχιστα ή καθόλου» (πίνακας 19).

Πίνακας 19ο

Λύκειο
Βαθμός υλοποίησης αναλυτικού προγράμματος

Λύκειο	Βαθμός υλοποίησης	%
	Πολύ	19,3
	Μέτρια	46
	Ελάχιστα/Καθόλου	34,7
	Σύνολο	100,0

Υλοποίησης διαθεματικών προσεγγίσεων

Η υλοποίηση διαθεματικών προσεγγίσεων αποκτά ολοένα και σημαντικότερη θέση μέσα στο εκπαιδευτικό σύστημα. Λιγότερο ή περισσότερο, οι εκπαιδευτικοί όλων των ειδικοτήτων καλούνται να

εφαρμόζουν διαθεματικές εκπαιδευτικές προσεγγίσεις με στόχο την επίτευξη μιας ολοκληρωμένης και σφαιρικής διαπαιδαγώγησης, κατάλληλης να διαμορφώσει πολίτες ικανούς να ανταπεξέλθουν στις αυξανόμενες απαιτήσεις του σύγχρονου πολυπολιτισμικού κοινωνικού συνόλου. Κατ'αναλογία, και οι εκπαιδευτικοί της φυσικής αγωγής καλούνται να προσαρμόσουν τις διδακτικές τους τεχνικές και μεθόδους στα νέα πολυπολιτισμικά κοινωνικά δεδομένα, έχοντας ως στόχο την καλλιέργεια του αθλητικού πνεύματος και τη συνεργατικότητα του μαθητή. Στο πλαίσιο αυτό, οι εκπαιδευτικοί κλήθηκαν να απαντήσουν εάν υλοποιούν τέτοιου είδους διαθεματικές προσεγγίσεις και εάν ναι, πότε. Παρακάτω παρουσιάζονται οι απαντήσεις που δόθηκαν από τους εκπαιδευτικούς που διδάσκουν στο δημοτικό και στο γυμνάσιο.

Σύμφωνα, λοιπόν, με τις απαντήσεις των εκπαιδευτικών, στο δημοτικό σχολείο, το 64,6% υλοποιεί διαθεματικές προσεγγίσεις ενώ το 35,4% δεν πραγματοποιεί καθόλου. Τα αντίστοιχα ποσοστά στο γυμνάσιο είναι 57,5% και 42,5%.

Άξιο προβληματισμού είναι, και για τις δύο βαθμίδες, το μεγάλο ποσοστό εκπαιδευτικών που δεν υλοποιεί διαθεματικές προσεγγίσεις (πίνακας 20).

Πίνακας 20ο

Υλοποίηση διαθεματικών προσεγγίσεων

	Υλοποίηση	Σύνολο
Δημοτικό σχολείο	Ναι	64,6
	Όχι	35,4
	Σύνολο	100,0
Γυμνάσιο	Ναι	57,5
	Όχι	42,5
	Σύνολο	100,0

Εξ ίσου ενδιαφέρον παρουσιάζει και η διαπίστωση ότι από τους εκπαιδευτικούς που εφαρμόζουν διαθεματικές προσεγγίσεις, οι περισσότεροι επιλέγουν να τις υλοποιήσουν είτε όταν οι καιρικές συνθήκες δεν επιτρέπουν το μάθημα της φυσικής αγωγής (48,4%), είτε μέσα στο ημερήσιο μάθημα (40,4%), όπως φαίνεται στο γράφημα 5.

Γράφημα 5ο

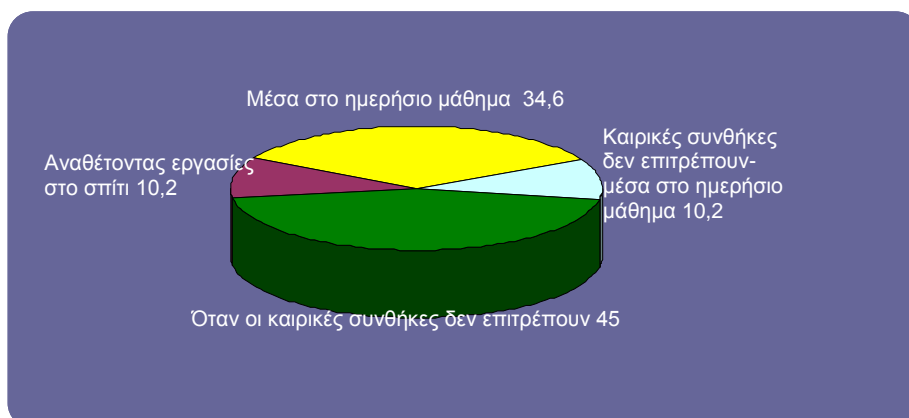
Δημοτικό σχολείο
Χρόνος υλοποίησης διαθεματικών προσεγγίσεων

Αντίστοιχα, στο γυμνάσιο το 45% τις υλοποιεί «όταν οι καιρικές συνθήκες δεν επιτρέπουν το μάθημα της φυσικής αγωγής» και το 34,6% «μέσα στο ημερήσιο μάθημα» (γράφημα 6).

Γράφημα 6ο

Γυμνάσιο
Χρόνος υλοποίησης διαθεματικών προσεγγίσεων

- **Σημείωση:** πρέπει να επισημανθεί ότι κατά την επεξεργασία και ανάλυση των αποτελεσμάτων εξετάστηκε το ενδεχόμενο το φύλο, η ηλικία και η προϋπηρεσία των εκπαιδευτικών, ως ανεξάρτητες μεταβλητές, να επηρεάζουν την στάση τους έναντι των συγκεκριμένων ζητημάτων. Ωστόσο, δεν προέκυψαν σημαντικές διαφοροποιήσεις και για τον λόγο αυτό και δεν αναφέρονται.

Βαθμός χρήσης του βιβλίου του μαθητή στη φυσική αγωγή

Το βιβλίο του μαθητή στη φυσική αγωγή αποτελεί από μόνο του καινοτομία καθώς δεν υπήρχε ως τώρα κάτι αντίστοιχο. Τα εγχειρίδια αυτά είναι τέσσερα:

- Βιβλίο μαθητή για την Α΄+Β΄ τάξη δημοτικού σχολείου.
- Βιβλίο μαθητή για την Γ΄+Δ΄ τάξη δημοτικού σχολείου.
- Βιβλίο μαθητή για την Ε΄+ΣΤ΄ τάξη δημοτικού σχολείου.
- Βιβλίο μαθητή για την Α΄, Β΄ και Γ΄ γυμνασίου.

Τα νέα βιβλία:

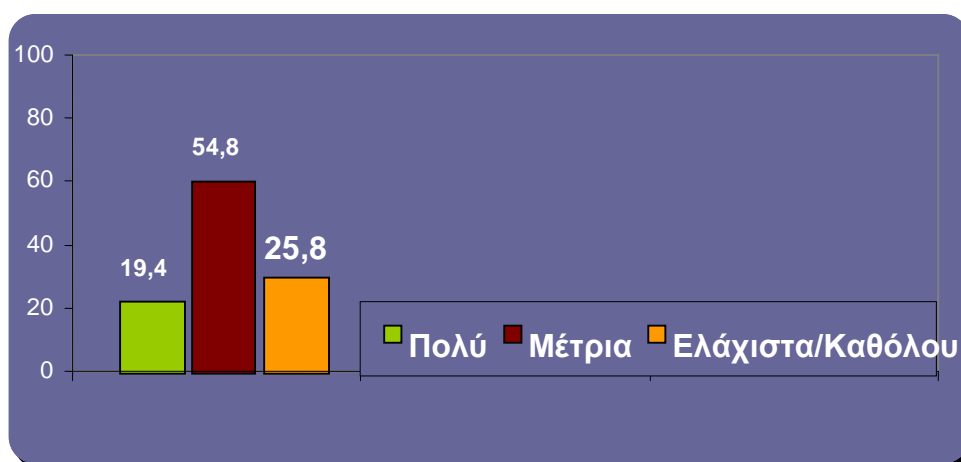
- Στοχεύουν στην βελτίωση της ποιότητας της διδασκαλίας του μαθήματος της φυσικής αγωγής,
- Περιέχουν πολλά νέα στοιχεία, τόσο ως προς το περιεχόμενό τους όσο και ως προς τις μεθόδους και τις διαθεματικές προσεγγίσεις.

Σκοπός της παρούσας μελέτης είναι η καταγραφή του βαθμού χρήσης του βιβλίου μαθητή από τους εκπαιδευτικούς της πρωτοβάθμιας και της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης.

Στο δημοτικό σχολείο, όπως φαίνεται στο γράφημα 7, το 25,8% των εκπαιδευτικών φυσικής αγωγής κάνει χρήση του βιβλίου του μαθητή «ελάχιστα ή καθόλου», ενώ το 54,8% «μέτρια» και το 19,4% «πολύ».

Γράφημα 7ο

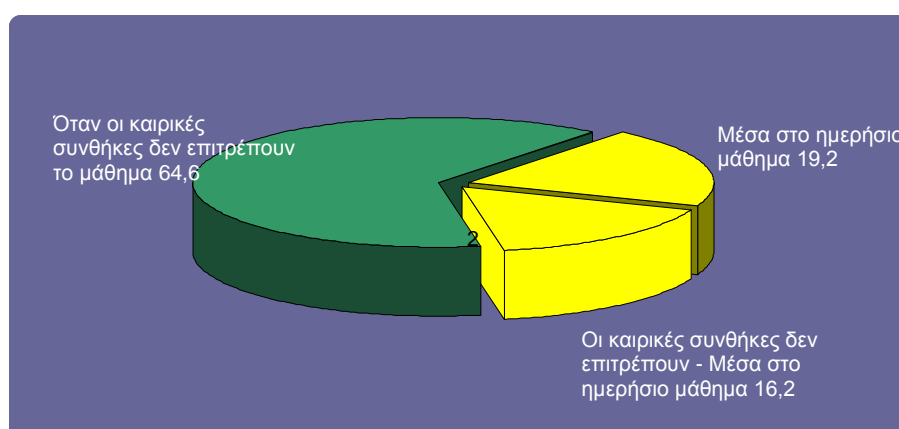
Δημοτικό σχολείο Χρήση βιβλίου μαθητή

Αναφορικά με το πότε πραγματοποιείται η χρήση του βιβλίου, ενδιαφέρον παρουσιάζει το αποτέλεσμα ότι στο δημοτικό σχολείο το μεγαλύτερο ποσοστό των εκπαιδευτικών κάνει χρήση του βιβλίου, κυρίως, όταν «οι καιρικές συνθήκες δεν επιτρέπουν το μάθημα της φυσικής αγωγής» (64,6%), όπως φαίνεται στο γράφημα 8.

Γράφημα 8ο

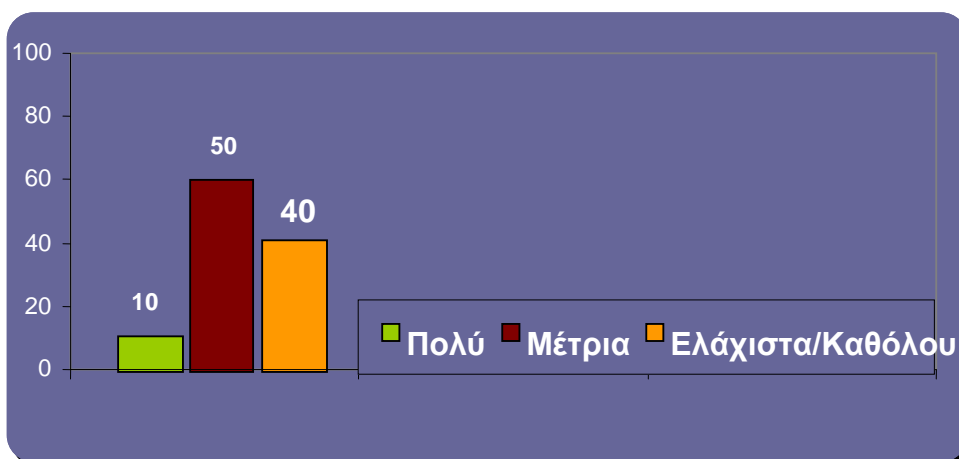
Δημοτικό σχολείο Χρόνος χρήσης βιβλίου μαθητή

Στο γυμνάσιο (γράφημα 9), οι μισοί εκπαιδευτικοί χρησιμοποιούν το βιβλίο του μαθητή «μέτρια», το 40% «ελάχιστα ή καθόλου» ενώ μόλις το 10% το χρησιμοποιεί «πολύ».

Γράφημα 9ο

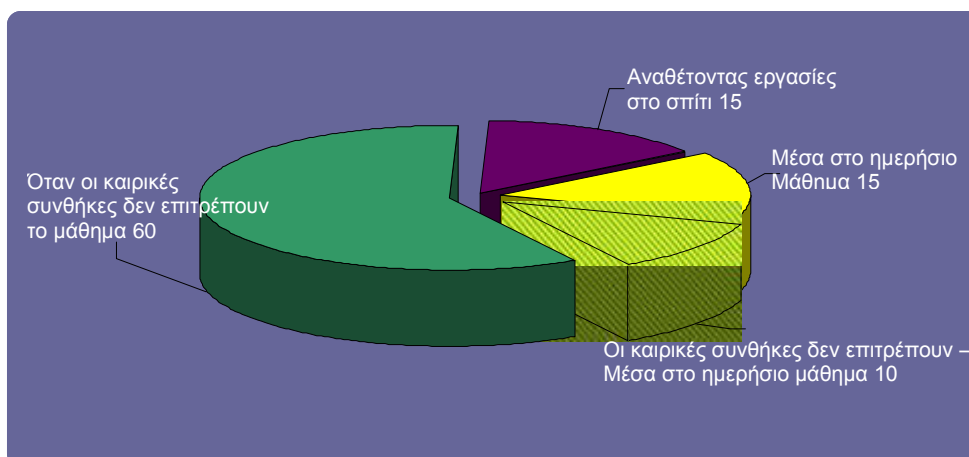
Γυμνάσιο
Χρήση βιβλίου μαθητή

Και σε αυτή τη βαθμίδα, το μεγαλύτερο ποσοστό των εκπαιδευτικών χρησιμοποιεί το βιβλίο του μαθητή όταν οι καιρικές συνθήκες δεν επιτρέπουν τη διεξαγωγή του μαθήματος στον αύλειο χώρο (60%). Ωστόσο εδώ γίνεται χρήση του βιβλίου και μέσω της ανάθεσης εργασιών στο σπίτι (15%),όπως φαίνεται στο γράφημα 10.

Γράφημα 10ο

Γυμνάσιο
Χρόνος χρήσης βιβλίου μαθητή

Διαπιστώνουμε, συνεπώς, ότι η χρήση του βιβλίου του μαθητή είναι ακόμα αρκετά περιορισμένη, και στις δύο εκπαιδευτικές βαθμίδες.

- **Σημείωση:** πρέπει να επισημανθεί ότι κατά την επεξεργασία και ανάλυση των αποτελεσμάτων εξετάστηκε το ενδεχόμενο το φύλο, η ηλικία και η προϋπηρεσία των εκπαιδευτικών, ως ανεξάρτητες μεταβλητές, να επηρεάζουν την στάση τους έναντι των συγκεκριμένων ζητημάτων. Ωστόσο, δεν προέκυψαν σημαντικές διαφοροποιήσεις και για τον λόγο αυτό και δεν αναφέρονται.

Η βαθμολογία του μαθητή στην φυσική αγωγή και τον αθλητισμό

Το παιδί, όπως άλλωστε και ο ενήλικας, επιζητεί τη μέτρηση και τον έλεγχο του εαυτού του, την όσο το δυνατόν ακριβέστερη βαθμολόγηση της προόδου του στα μαθήματα (Σελεστέν Φρενέ, 1977). Επισημαίνει, όμως, ότι «η βαθμολογία δεν πρέπει να επιδιώκει μια εξαρχής λίγο ή πολύ αυθαίρετη κατάταξη των μαθητών. Μια τέτοια βαθμολογία επιζητείται μόνο από τους δυνατούς, τους πρώτους στην τάξη, που αντλούν από τις επιτυχίες τους έπαρση, ενώ οι μέτριοι και οι αδύνατοι καταδυναστεύονται όλο και περισσότερο από αυτή την τυραννία του βαθμού που τους ωθεί σε ένα επικίνδυνο αίσθημα κατωτερότητας».

Σκοπός της παρούσας μελέτης είναι να δείξει ποια κριτήρια βαθμολόγησης θεωρούνται σημαντικά από τους εκπαιδευτικούς φυσικής αγωγής, ποιος είναι ο μέσος όρος της βαθμολογίας που καταθέτουν και ποια η χαμηλότερη βαθμολογία που εκτιμούν ότι θα έπρεπε να δώσουν στο μάθημα της φυσικής αγωγής.

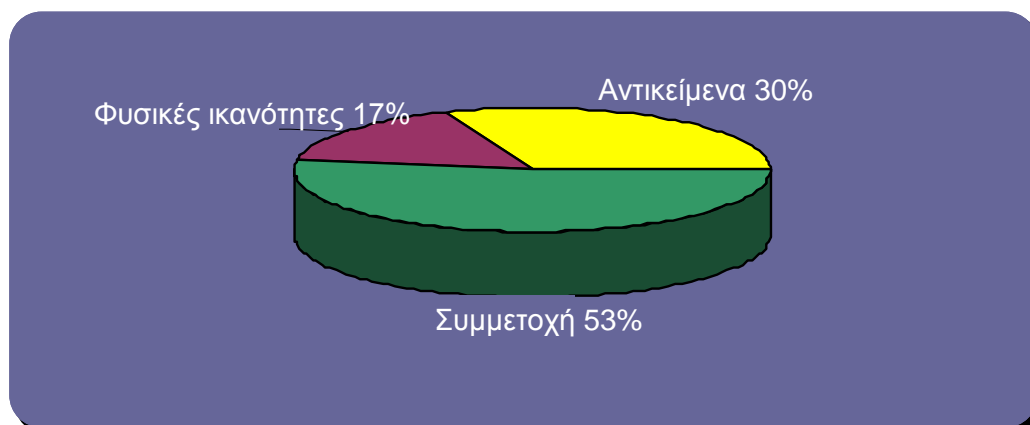
Κριτήρια βαθμολόγησης του μαθητή

Βάσει της αξιολογικής κλίμακας την οποία κλήθηκαν να συμπληρώσουν οι ερωτώμενοι σχετικά με τα κριτήρια που θεωρούν ως σημαντικά για την βαθμολογία του μαθητή στο

μάθημα της φυσικής αγωγής, προκύπτουν τα εξής συμπεράσματα: το σημαντικότερο κριτήριο βαθμολόγησης από την πλειονότητα των εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης Β' Διεύθυνσης Αθήνας φαίνεται να είναι η ενότητα «συμμετοχή, αθλητικό ήθος, συμπεριφορά, προσπάθεια βελτίωσης και συνεργασία» του μαθητή στο μάθημα. Συγκεκριμένα, η «συμμετοχή...» κατέχει το 53% της συνολικής αξιολογικής κλίμακας, ενώ τα «αντικείμενα» το 30% και οι «φυσικές ικανότητες» το 17% (γράφημα 11).

Γράφημα 11ο

Μ.Ο. κριτηρίων μοριοδότησης για την βαθμολογία του μαθητή

Ωστόσο, παρατηρείται μια κύρια διαφοροποίηση στο λύκειο, όπου οι εκπαιδευτικοί φαίνεται να δίνουν μεγαλύτερη έμφαση στις «φυσικές ικανότητες» του μαθητή και στη «γνώση των αντικειμένων».

Μέσος όρος βαθμολογίας του μαθητή

Στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση, όπως προκύπτει από τα αποτελέσματα της έρευνας, ο μέσος όρος βαθμολογίας των μαθητών στο μάθημα της φυσικής αγωγής βρίσκεται σε πολύ υψηλά επίπεδα. Συγκεκριμένα, στις τελευταίες τάξεις ανέρχεται στις 9,7 διδακτικές μονάδες (πίνακας 21) με χαμηλότερο μέσο όρο βαθμολογίας το εννιά (9) και υψηλότερο το δέκα (10). Αντίστοιχα, ο

μέσος όρος βαθμολογίας του μαθητή στις πρώτες τάξεις είναι το άλφα (Α).

Πίνακας 21ο

Μέσος όρος βαθμολογίας μαθητή-δημοτικό σχολείο

Δημοτικό σχολείο		Statistic	Std. Error
Mean		9,7	0,07
95%Confidence Interval for Mean	Lower Bound	9,6	
	Upper Bound	9,9	
Std. Deviation		0,4	
Minimum		9,0	
Maximum		10,0	

Οι ίδιες τάσεις παρατηρούνται στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Συγκεκριμένα, στο γυμνάσιο η κεντρική τάση των μέσων όρων που έδωσαν οι εκπαιδευτικοί είναι 17,7 διδακτικές μονάδες, με χαμηλότερο μέσο όρο βαθμολογίας το 16 και υψηλότερο το 20 (πίνακας 22).

Πίνακας 22ο

Μέσος όρος βαθμολογίας μαθητή-γυμνάσιο

Γυμνάσιο		Statistic	Std. Error
Mean		17,7	0,21
95% Confidence Interval for Mean	Lower Bound	17,3	
	Upper Bound	18,2	
Std. Deviation		1,1	
Minimum		16,0	
Maximum		20,0	

Στο λύκειο οι τάσεις παραμένουν ίδιες, με τον μέσο όρο βαθμολογίας να βρίσκεται σε σχετικά υψηλά επίπεδα (17,5), χωρίς ωστόσο να ξεπερνάει το 19, όπως φαίνεται στον πίνακα 23.

Πίνακας 23ο

Μέσος όρος βαθμολογίας μαθητή-λύκειο

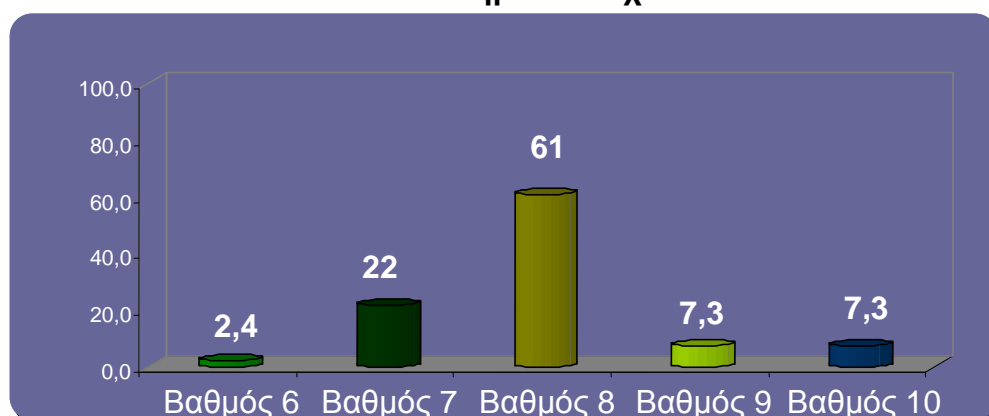
Λύκειο		Statistic	Std. Error
Mean		17,5	0,20
95% Confidence Interval for Mean	Lower Bound	17,1	
	Upper Bound	17,9	
Std. Deviation		1,0	
Minimum		16,0	
Maximum		19,0	

Εκτιμήσεις χαμηλότερης βαθμολογίας του μαθητή

Τέλος, οι εκπαιδευτικοί κλήθηκαν να εκτιμήσουν ποιος πρέπει να είναι ο χαμηλότερος βαθμός στο μάθημα της φυσικής αγωγής. Σύμφωνα με τις εκτιμήσεις τους, στο δημοτικό σχολείο η πλειονότητα των εκπαιδευτικών (61%) κρίνει ότι ο χαμηλότερος βαθμός πρέπει να είναι το 8, ενώ ένα 22% απάντησε το 7 (γράφημα 12).

Γράφημα 12ο

Εκτιμήσεις χαμηλότερου βαθμού στη φυσική αγωγή στο δημοτικό σχολείο

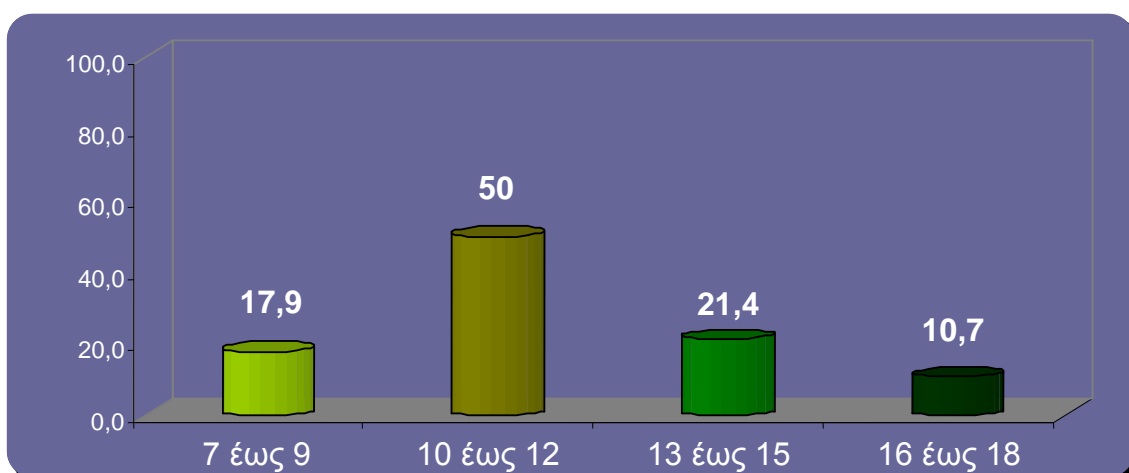
Η αιτιολόγηση της παραπάνω εκτίμησης, όπως προκύπτει από τα σχόλια των εκπαιδευτικών, είναι κυρίως ότι ο μαθητής σε

αυτήν την ηλικία πρέπει να δέχεται θετικές επιδράσεις οι οποίες να τον παροτρύνουν προς τον αθλητισμό, και όχι να τον αποτρέπουν από αυτόν. Ο μαθητής, όπως χαρακτηριστικά ειπώθηκε από αρκετούς, πρέπει μέσω της βαθμολογίας να «αποκτά κίνητρα για συμμετοχή» και «καλλιέργεια του αθλητικού πνεύματος». Οι εκπαιδευτικοί που υποστήριξαν ότι πρέπει να δίνεται ακόμη χαμηλότερη βαθμολογία (6 και 7) έκριναν πως αυτήν πρέπει να την έχουν «οι μαθητές που αδιαφορούν, αρνούνται να συμμετέχουν».

Στο γυμνάσιο, το 50% των εκπαιδευτικών εκτίμησε ότι η χαμηλότερη βαθμολογία πρέπει να κυμαίνεται από 10 έως και 12 διδακτικές μονάδες, το 21,4% από 13 έως και 15 διδακτικές μονάδες, ενώ το 17,9% από 7 έως και 9 διδακτικές μονάδες (γράφημα 13). Από αυτούς που έκριναν πως η χαμηλότερη βαθμολογία πρέπει να βρίσκεται κοντά στην βάση αλλά όχι κάτω από αυτή, αρκετοί ήταν αυτοί που σχολίασαν ότι «η προσπάθεια είναι πιο σημαντική από το αποτέλεσμα» ή ότι «δε δίνουν βαθμολογίες κάτω από την βάση για να μην χρειαστεί επανεξέταση». Επίσης, αρκετοί απάντησαν ότι «η χαμηλότερη βαθμολογία πρέπει να είναι τρεις με τέσσερις μονάδες κάτω από αυτήν του καλύτερου μαθητή».

Γράφημα 13ο

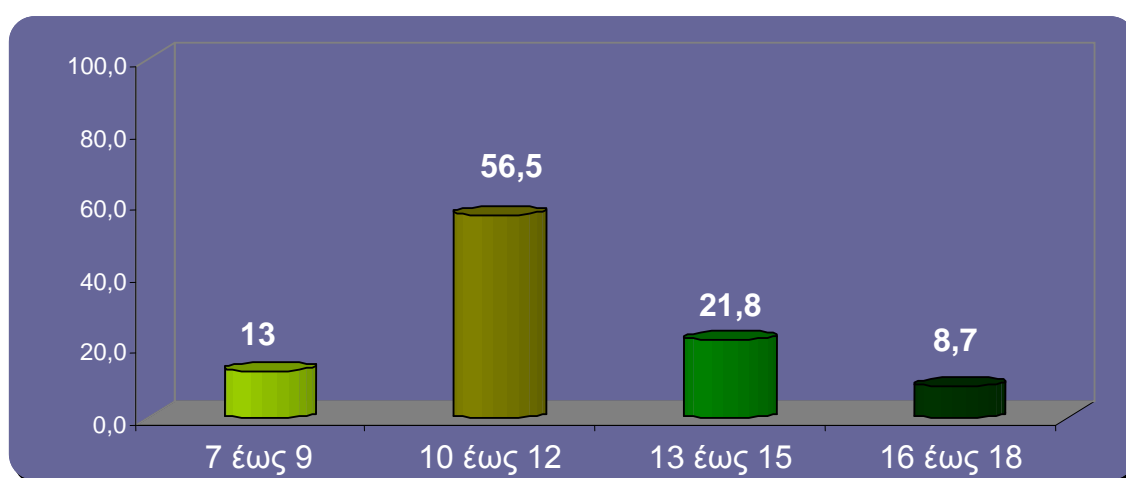
Εκτιμήσεις χαμηλότερου βαθμού στη φυσική αγωγή στο γυμνάσιο

Στο λύκειο, καταγράφηκαν περίπου οι ίδιες εκτιμήσεις με αυτές του γυμνασίου. Ωστόσο, δεν υποστηρίζεται τόσο έντονα η βαθμολογία κάτω από την βάση. Συγκεκριμένα, το 56,5% των εκπαιδευτικών αξιολογεί πως ο χαμηλότερος βαθμός πρέπει να είναι κοντά στην βάση (10 με 12 μονάδες), ενώ μόλις το 13,0% υποστηρίζει βαθμολογία κάτω από το 10 (7 έως και 9 διδακτικές μονάδες), (γράφημα 14).

Γράφημα 14ο

Εκτιμήσεις χαμηλότερου βαθμού στη φυσική αγωγή στο λύκειο

Κατά τη γνώμη μας, ο βαθμός πρέπει να αποτελεί αμοιβή για την προσπάθεια και όχι μέσο επιλογής ή απόρριψης του μαθητή.

Κριτήρια μοριοδότησης για την αξιολόγηση του εκπαιδευτικού φυσικής αγωγής

Σκοπός της αξιολόγησης του εκπαιδευτικού είναι ο σχηματισμός μιας θεμελιωμένης εικόνας για την απόδοση του έργου του, η ενίσχυση της αυτογνωσίας του και η βελτίωση της προσφοράς του και, τέλος, ο προσδιορισμός των αναγκών και ο καθορισμός του περιεχόμενου της επιμόρφωσής του.

Όπως γίνεται εύκολα αντιληπτό, η επίτευξη των παραπάνω στόχων προϋποθέτει, μεταξύ άλλων, τον σαφή προσδιορισμό των κριτηρίων αξιολόγησης κάθε στοιχείου που προσδιορίζει την εκπαιδευτική διαδικασία. Η παρούσα μελέτη αποτελεί μια προσπάθεια αποτύπωσης των απόψεων των εκπαιδευτικών φυσικής αγωγής σχετικά με τον προσδιορισμό των κριτηρίων αξιολόγησης. Καθώς οι ίδιοι οι εκπαιδευτικοί είναι αυτοί που κρίνονται και αξιολογούνται μέσω της διαδικασίας της αξιολόγησης, η συμμετοχή τους στην διαμόρφωση των κριτηρίων και στον καθορισμό των διαδικασιών αξιολόγησης κρίνεται πραγματικά αναγκαία. Βάσει αυτού, το παρόν κείμενο επιχειρεί να αποτυπώσει τις απόψεις των εκπαιδευτικών φυσικής αγωγής της Β΄ Διεύθυνσης Αθήνας σχετικά με τα κριτήρια αξιολόγησης.

Η αξιολόγηση αποτελεί μια πολύπλευρη και αμφίδρομη διαδικασία, η ορθή εφαρμογή της οποίας απαιτεί, κυρίως, τη διασφάλιση όρων που εγγυώνται την εφαρμογή ενός αξιόπιστου και έγκυρου συστήματος αξιολόγησης. Συνεπώς, προϋποθέτει την υπέρβαση των δυσκολιών που προκύπτουν για μια αντικειμενική αποτίμηση όλων των πτυχών που άπτονται του εκπαιδευτικού έργου.

Οι παραπάνω απαιτήσεις αποτελούν ζητήματα τα οποία για να αντιμετωπιστούν, προϋποθέτουν την συμμετοχή και την συνεργασία όλων των εμπλεκόμενων εκπαιδευτικών φορέων. Στο πλαίσιο αυτό, το παρόν άρθρο επιδιώκει να συμβάλει στην προσπάθεια ενός κοινά αποδεκτού τρόπου εφαρμογής της αξιολόγησης, παραθέτοντας τις απόψεις των εκπαιδευτικών σχετικά με τις αρμοδιότητες δυο βασικών φορέων αξιολόγησης: του διευθυντή της σχολικής μονάδας και του σχολικού συμβούλου.

Στο σημείο αυτό πρέπει να διευκρινιστεί ότι η παρούσα εισήγηση δεν επιδιώκει να καταλήξει σε συμπεράσματα για τον τρόπο με τον οποίο δύναται τελικά να εφαρμοστεί η διαδικασία της αξιολόγησης, αλλά ούτε και να προβεί στον προσδιορισμό των κριτηρίων της. Μοναδικός στόχος του παρόντος εγχειρήματος είναι η αποτύπωση των απόψεων των εκπαιδευτικών φυσικής αγωγής σχετικά με τις υποχρεώσεις και τις αρμοδιότητες των φορέων αξιολόγησης, έτσι όπως αυτές καταγράφηκαν στην συγκεκριμένη έρευνα.

Για την καλύτερη κατανόηση των ευαίσθητων αυτών ζητημάτων είναι απαραίτητο να διασαφηνιστεί ο τρόπος με τον οποίο προσδιορίστηκαν τα κριτήρια και, εν συνεχεία, να προβούμε στην παρουσίαση των αποτελεσμάτων της έρευνας.

Τα κριτήρια που ζητήθηκε να εκτιμήσουν οι εκπαιδευτικοί απορρέουν από τις αρμοδιότητες και τα καθήκοντα των φορέων αξιολόγησης, έτσι όπως αυτές αναφέρονται στο Προεδρικό Διάταγμα 140/98. Συγκεκριμένα, διαμορφώθηκε μια σειρά κριτηρίων βασισμένων στις αρμοδιότητες του σχολικού συμβούλου και του διευθυντή για την μονιμοποίηση των εκπαιδευτικών. Η επιλογή της πηγής αυτής εκτιμήθηκε ως η πλέον κατάλληλη, επί του παρόντος, για τον σχηματισμό μιας αντικειμενικής και ολοκληρωμένης μέτρησης, αφού τα κριτήρια της αξιολόγησης είναι άμεσα συνυφασμένα με τα καθήκοντα και τις υποχρεώσεις των δύο παραπάνω αρμοδίων φορέων.

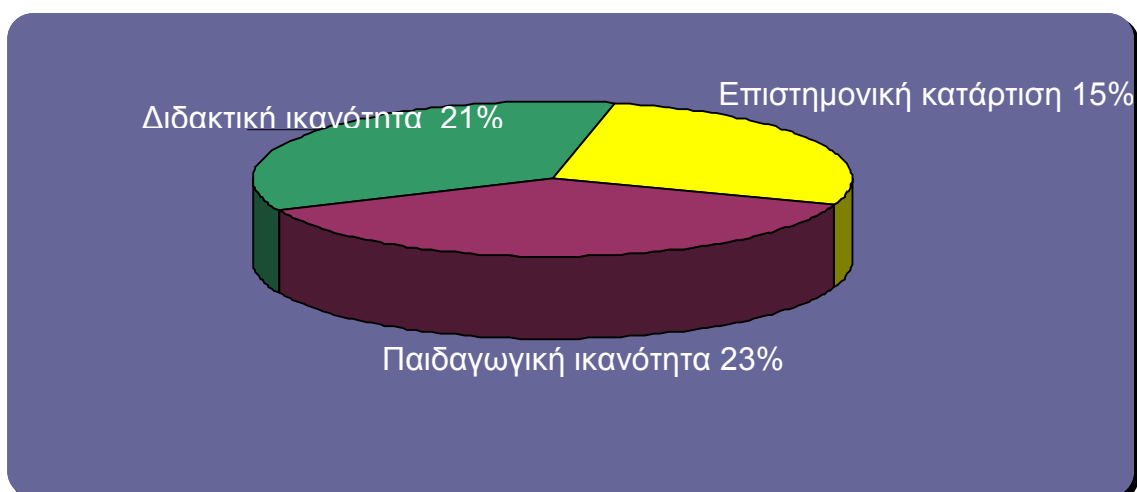
Συνοπτικά, αρμοδιότητα του διευθυντή της σχολικής μονάδας είναι να αξιολογεί την υπηρεσιακή συνέπεια του εκπαιδευτικού, την υπευθυνότητα και την ανάπτυξη πρωτοβουλιών, την συνεργασία και την επικοινωνία που αναπτύσσει με τους μαθητές, τους γονείς και τους άλλους εκπαιδευτικούς. Από την άλλη πλευρά, ο σχολικός

σύμβουλος αξιολογεί την επιστημονική κατάρτιση του εκπαιδευτικού, την παιδαγωγική και την διδακτική του ικανότητα.

Στο πλαίσιο αυτό, οι ερωτηθέντες εκπαιδευτικοί κλήθηκαν να απαντήσουν πώς αυτά ταξινομούνται, κατά την γνώμη τους. Σύμφωνα με τις εκτιμήσεις τους ο σχολικός σύμβουλος θα πρέπει, πρωτίστως, να αξιολογεί την παιδαγωγική (23%) και την διδακτική (21%) ικανότητα του εκπαιδευτικού και λιγότερο την επιστημονική κατάρτιση (15%), όπως φαίνεται στο γράφημα 15.

Γράφημα 15ο

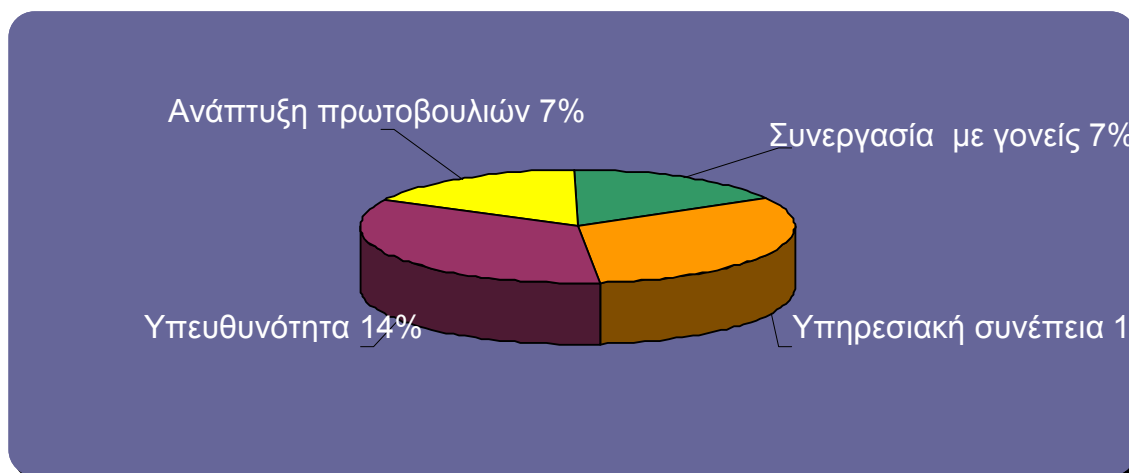
Μ.Ο. κριτηρίων μοριοδότησης για την αξιολόγηση του εκπαιδευτικού από τον σχολικό σύμβουλο

Παράλληλα ο διευθυντής θα πρέπει, κατά την αξιολόγηση του εκπαιδευτικού, να εστιάζει κατά κύριο λόγο στην υπευθυνότητά του (14%) και στην υπηρεσιακή του συνέπεια (13%), λιγότερο, όμως, στην ανάπτυξη πρωτοβουλιών και στη συνεργασία με γονείς και εκπαιδευτικούς (7%), όπως φαίνεται στο γράφημα 16.

Γράφημα 16ο

Μ.Ο. κριτηρίων μοριοδότησης για την αξιολόγηση του εκπαιδευτικού από τον διευθυντή της σχολικής μονάδας

Όπως φαίνεται αναλυτικά στον παρακάτω πίνακα, οι ίδιες τάσεις επικρατούν σε όλες τις εκπαιδευτικές βαθμίδες, με την μόνη διαφοροποίηση ότι στο δημοτικό σχολείο οι εκπαιδευτικοί δίνουν ελαφρώς μεγαλύτερη βαρύτητα στην υπευθυνότητα και στην ανάπτυξη πρωτοβουλιών καθώς και στη συνεργασία (πίνακας 24).

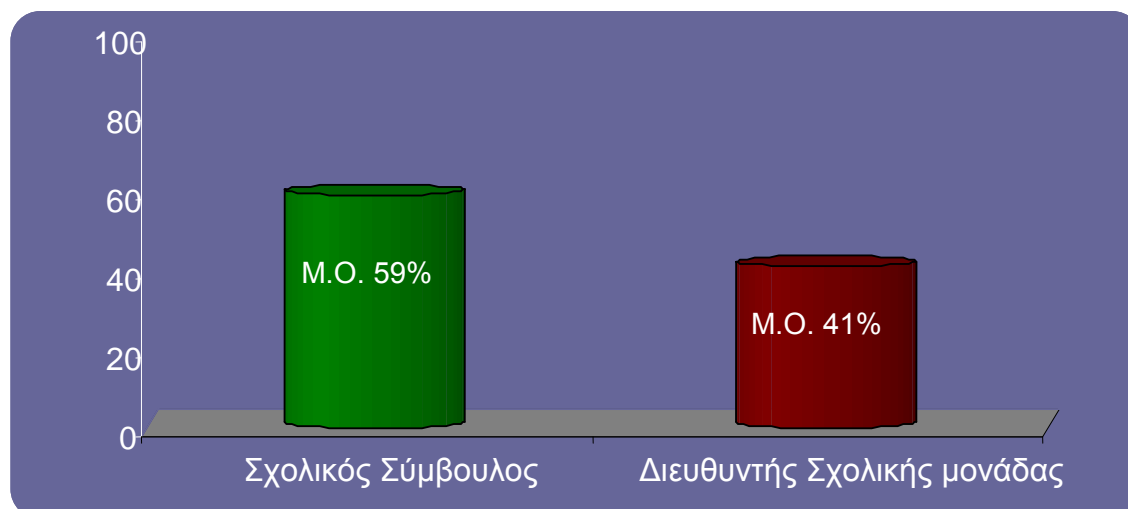
Πίνακας 24ο

Είδος σχολικής μονάδας στην οποία εργάζεστε τώρα	Υπηρεσιακή Συνέπεια	Παιδαγωγική ικανότητα	Διδακτική ικανότητα	Επιστημονική κατάρτιση	Υπευθυνότητα	Ανάπτυξη πρωτοβουλιών	Συνεργασία και επικοινωνία με γονείς και εκπαιδευτικούς
Δημοτικό							
Mean	13	22	20	14	15	8	8
Minimum	0	0	0	0	0	0	0
Maximum	100	50	40	50	40	30	30
Γυμνάσιο							
Mean	13	25	23	14	12	7	6
Minimum	0	0	0	0	0	0	0
Maximum	30	100	100	25	40	20	20
Λύκειο							
Mean	13	23	21	19	13	6	6
Minimum	0	0	10	5	0	0	0
Maximum	30	40	50	50	30	20	20
Grand Total							
Mean	13	23	21	15	14	7	7
Minimum	0	0	0	0	0	0	0
Maximum	100	100	100	50	40	30	30

Ορίζοντας, τέλος, το ποσοστό μοριοδότησης των κριτηρίων αξιολόγησης ανά πεδίο αρμοδιοτήτων, παρατηρούμε ότι το 59% της διαδικασίας αξιολόγησης βαραίνει τον σχολικό σύμβουλο, ενώ το 41% τον διευθυντή της σχολικής μονάδας (γράφημα 17).

Γράφημα 17ο

**Αθροιστικό ποσοστό μοριοδότησης κριτηρίων αξιολόγησης
οριζόμενο ανά πεδίο αρμοδιοτήτων**

Εμφανώς, λοιπόν, οι εκπαιδευτικοί κατανοούν πόσο σημαντική είναι η συνεργασία τους με τον σχολικό σύμβουλο αλλά και τον διευθυντή του σχολείου, όχι μόνο για την αξιολόγηση και την ποιοτική βελτίωση του εκπαιδευτικού τους έργου αλλά και για την αποτελεσματικότητα της σχολικής μονάδας.

Βιβλιογραφία

1. Γεωργιάδης Κ., 2000, Παγκόσμια Ολυμπιακή Εκπαίδευση, ένα όραμα της Διεθνούς Ολυμπιακής Ακαδημίας, Φυσική Αγωγή Αθλητισμός και Υγεία, Ηράκλειο
2. Γναρδέλλης Χ., 2006, Ανάλυση δεδομένων με το SPSS 14 for windows, Αθήνα
3. Γούδας Μ., Χασάνδρα Μ., Παπαχαρίσης Β., Γεροδήμος Β., 2006, Φυσική Αγωγή Α΄ Γυμνασίου, Βιβλίο Εκπαιδευτικού, ΥΠΕΠΘ, Παιδαγωγικό Ινστιτούτο
4. Δημητρόπουλος Ε., 1998, Εκπαιδευτική Αξιολόγηση, Η Αξιολόγηση της Εκπαίδευσης και του Εκπαιδευτικού Έργου, Αθήνα, Εκδόσεις Γρηγόρη
5. Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, 2007, Ψήφισμα σχετικά με το ρόλο του αθλητισμού στην παιδεία, Ρ6 ΤΑ ΡΤΟΝ 0503 Α6-0415/2007 2007/2086 (INI), 13 Νοεμβρίου 2007

6. Θεοδωράκης Ι., Διγγελίδης Ν., Ζέτου Ε., Δήμας Ι., 2006, Φυσική Αγωγή Ε΄ & ΣΤ΄ Δημοτικού, Βιβλίο Εκπαιδευτικού, ΥΠΕΠΘ, Παιδαγωγικό Ινστιτούτο
7. Θεοδωράκης Ι., Τζιαμούρας Α., Νάσσης Π., Κοσμίδου Ε., 2006, Φυσική Αγωγή Α΄-Β΄-Γ΄ Γυμνασίου, ΥΠΕΠΘ, Παιδαγωγικό Ινστιτούτο
8. Ματσαγγούρας Η.Γ., 2003, Η διαθεματικότητα στη σχολική γνώση, Εκδ. Γρηγόρη, Αθήνα
9. Μπουρνέλλη Π., Κουτσούκη Δ., Ζωγράφου Μ., Μαριδάκη Μ., Χατζόπουλος Δ., Αγαλιανού Ο., 2006, Φυσική Αγωγή Α΄ & Β΄ Δημοτικού, Βιβλίο Εκπαιδευτικού, ΥΠΕΠΘ, Παιδαγωγικό Ινστιτούτο
10. Μπουρνέλλη Π., Κουτσούκη Δ., Ζωγράφου Μ., Αγγελονίδης Ι., Χατζόπουλος Δ., Αγαλιανού Ο., 2006, Φυσική Αγωγή Γ΄ & Δ΄ Δημοτικού, Βιβλίο Εκπαιδευτικού, ΥΠΕΠΘ, Παιδαγωγικό Ινστιτούτο
11. Ξεκαλάκη Ε., 2004, Τεχνικές δειγματοληψίας, Εκδόσεις Οικονομικού Πανεπιστημίου Αθηνών
12. Παπαϊωάννου Α., Θεοδωράκης Γ., Γούδας Μ. 1999, Για μια καλύτερη διδασκαλία της Φυσικής Αγωγής, Θεσσαλονίκη Σάλτο
13. Παπαϊωάννου Α., Λαπαρίδης Κ., Μιχαλοπούλου Μ., Πυλιανίδης Θ., Ζέτου Ε., Γουλιμάρης Δ., Καρυπίδης Α., Μυλώσης Δ., Χριστοδουλίδης Τ., Κούλη Ο., Καλογιάννης Π., Κωνσταντινίδου Ξ., 2006, Φυσική Αγωγή Β΄ Γυμνασίου, Βιβλίο Εκπαιδευτικού, ΥΠΕΠΘ, Παιδαγωγικό Ινστιτούτο
14. Παπαϊωάννου Α., Λαπαρίδης Κ., Σερμπέζης Β., Μιχαλοπούλου Μ., Πυλιανίδης Θ., Καρυπίδης Α., Χριστοδουλίδης Τ., Κούλη Ο., Μυλώσης Δ., Δίσκος Β., 2006, Φυσική Αγωγή Γ΄ Γυμνασίου, Βιβλίο Εκπαιδευτικού, ΥΠΕΠΘ, Παιδαγωγικό Ινστιτούτο
15. Σεραφειμίδης Ι., 2003, Βασική Θεωρία και διδακτική της σχολικής φυσικής αγωγής, εκδ. Αθλότυπο
16. Τριπόδης Ν., 2007, Για τον εκπαιδευτικό φυσικής αγωγής, 2^ο Περιφερειακό Επιμορφωτικό Κέντρο Αθηνών
17. Τριπόδης Ν., 2005, Ιδεολογικές επιδράσεις στην ειδική φυσική αγωγή στην Ελλάδα τον 20^ο αιώνα, Διδακτορική διατριβή, Αθήνα
18. Υπ.Ε.Π.Θ., 1990., Αναλυτικά προγράμματα φυσικής αγωγής γυμνασίου και λυκείου, Οδηγίες εφαρμογής στη διδασκαλία, Αθήνα

19. Υπ.Ε.Π.Θ., 1995., Η φυσική αγωγή στο δημοτικό σχολείο, Βιβλίο για το διδάσκοντα, Αθήνα
20. Υπ.Ε.Π.Θ., 2005, Επιμόρφωση Σχολικών Συμβούλων και Εκπαιδευτικών Πρωτοβάθμιας και Προσχολικής Εκπαίδευσης στο Δ.Ε.Π.Π.Σ. και τα Α.Π.Σ., Επιμορφωτικό Υλικό
21. Υπ.Ε.Π.Θ., 2006, Επιμόρφωση Στελεχών της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης και Εκπαιδευτικών στο Δ.Ε.Π.Π.Σ. και τα Α.Π.Σ. και το νέο διδακτικό υλικό του Γυμνασίου, Τεύχος Επιμορφωτικού Υλικού
22. Χατζηχαριστός Δ., 2008, Πρόοδος, το βασικότερο κριτήριο αξιολόγησης και βαθμολογία, Ανακοίνωση σε ημερίδα: Η Αξιολόγηση στη Διδακτική Πράξη, Αθήνα